

**Лозинський Олег.
Степан Балей, Олександр Кульчицький,
Ярослав Цурковський – видатні
західноукраїнські психологи**

Розвиток науки завдячує подвижницькій праці непересічних особистостей, творців нових теорій, галузей, наукових шкіл. Західноукраїнська психологічна думка збагатилась творчими ідеями багатьох науковців, серед яких визначне місце належить Степанові Балею, Олександрові Кульчицькому, Ярославу Цурковському.

Бездержавний стан України не міг не позначитись на долі цих талановитих співвітчизників. С. Балей та О. Кульчицький змушені були працювати в еміграції – Польщі, Німеччині, Я. Цурковському доводилось долати спротив радянської репресивної системи, цензури, кадрової політики. Кожен з названих дослідників розвивав власний напрям, однак їм через несприятливі історичні обставини не вдалось створити в українській психології власних наукових шкіл, підготувати учнів, послідовників. Через це їх імена та здобутки недостатньо відомі навіть науковій громадськості, не популяризуються в українських університетах, не згадуються у відповідних навчальних курсах, енциклопедіях, підручниках.

Безсистемний характер відродження психології в Україні проявляється, зокрема у небажанні або нерозумінні необхідності збудувати власну наукову традицію, розвивати ідеї та напрями науки, започатковані видатними співвітчизниками як в Україні, так і в еміграції, ґрунтовно дослідити й засвоїти їх оригінальний науковий внесок, продовжити розпочаті ними дослідження. Пошанування видатних попередників є необхідною умовою автентичного розвитку в будь-якій сфері, спадкоємності, поступального руху. Без наукових традицій психологія в Україні ризикує залишитись маргінальним, безликим, механічним переспівом чужих ідей у світі, де завжди буде цінуватись власне «Я», власні здобутки, власна позиція.

Степан Балей, Олександр Кульчицький, Ярослав Цурковський своїм талантом, працею, інтелектом доводили потужність та новаторство української наукової думки за несприятливих історичних обставин, поставили психологію на достойний п'єдестал у колі надбань науковців інших націй, чим заклали

потужний фундамент, на якому слід будувати сучасну українську психологію.

Степан Балей (1885-1952) – український і польський психолог, педагог, філософ, доктор філософії (1911) та медицини (1923), професор (1927). Член НТШ (1917), Українського лікарського товариства (1923), Польської Академії Наук (1952). Народився в с. Великі Бірки на Тернопільщині. У 1903-1907 рр. навчався на філософському факультеті Львівського університету. Впродовж 1912-14 рр. стажувався в європейських університетах в К. Штумпфа, Ф. Брендано

Працював у Кам'янець-Подільському державному українському університеті (1918), Українському (таємному) університеті у Львові (1922-24), Варшавському університеті (1928-52).

У львівський період С. Балей значну частину наукової спадщини опублікував українською мовою в українських виданнях. Досліджував емоційно-вольову сферу та характер особистості, психологію творчості Т. Шевченка. Він є автором перших українських підручників з психології, логіки.

В Польщі С. Балея визнають співтворцем польської психології розвитку, педагогічної психології.

Олександр Кульчицький (1895-1980) – український, психолог, філософ соціолог, організатор науки, педагог, культурно-освітній діяч, автор концепції української етнопсихології. Делегат Української Національної Ради ЗУНР. Засновник Українського Психологічного Інституту. Заступник голови НТШ в Європі (від 1952), заступник голови Міжнародної Вільної Академії наук

Народився у м. Скалат на Тернопільщині. Закінчив філософський факультет Львівського університету. Стажувався в галузі філософії, психології, романістики у Сорбонському університеті (Франція), в Краківському університеті (1930-32).

Докторську дисертацію захистив у Львівському університеті (1930).

В 1940 р. емігрував до Німеччини. Працював у Мюнхенському інституті психології та психотерапії (1941-44), професором психології та філософії Українського Вільного Університету (з 1945), ректором (1962-63), проректором (1964) УВУ.

Філософ-персоналіст, один з найерудованіших і найцікавіших філософів української діаспори. Досліджував етнопсихологію українського народу; здійснив юнгіанський психоаналіз творчості Т. Шевченка, І. Франка.

Ярослав Цурковський (1904-1995) – український психолог, громадський діяч, доктор філософії, засновник теорії психічної контрольності, винахідник контролографа. Член НСПШ. Нагороджений золотою медаллю ВДНТ СРСР (1967). Голова Львівського відділення товариства психологів України (1969-95). Організатор 2-х Всесоюзних конференцій з проблем експериментальної психології на базі ЛДУ ім. І. Франка та Львівської політехніки.

Вищу освіту отримав на філософському факультеті Українського (таємного) університету у Львові (1923-26) та в Українському вільному університеті в Празі (1929-31). Ступінь доктора філософії здобув в Українському вільному університеті (Прага, 1937).

У 1929 р. створив контролограф – один з перших психодіагностичних приладів для професійного відбору. Працював директором Інституту психотехнічних досліджень (Польща, 1932–39 рр.). Після війни зазнав переслідувань. У 1946 р. був поновлений у правах і працював у Львові: у Львівському інституті фізичної культури (1949-59), завідувачем першої в СРСР експериментальної лабораторії психофізіології, психології та умов праці (1961-71).

Вдосконалений ним контролограф використовувався в СРСР у професійному відборі спеціалістів для роботи в екстремальних умовах (машиністів, пілотів літаків, космонавтів).